

Endringer i V712

Her beskrives kort hvilke endringer som er gjort i de enkelte kapitler. Beskrivelsen er overordnet og ikke uttømmende. For enkelte endringer ber vi spesielt om synspunkter.

Kap 1 Innledning

Tekst er forenklet og noe nedkortet

Kap. 2 Rammene for konsekvensanalyser

Tekst er kortet ned og forenklet. Det er rendyrket fokus på plan- og bygningsloven og utredningsinstruksen. Det er i større grad henvist til andre mer overordnede nettsider, og noe tekst er flyttet til relevante fagkapitler.

Det er laget et nytt vedlegg (vedlegg 2) som forklarer hvordan V712 svarer ut kravene i KU-forskriften.

Delkapittel 2.4 Nasjonale mål og retningslinjer utgår.

Kap. 3 Forberedende arbeider

Kapitlet har mange endringer. Delkapitlene har fått ny nummerering.

Kap. 3.4 Behovsanalyse er utvidet til også å omfatte problembeskrivelse (kap. 3.3). Problembeskrivelsen og behovsanalysen henger tett sammen, og begge skal være framoverskuende.

Kap. 3.5 Mål er vesentlig omarbeidet og her ønsker vi særlig innspill. Effektmålene knyttes til prosjektets virkninger for brukerne, mens resultatmålene i planfasene handler om å utarbeide planen. De prosjektspesifikke målene er viktigst og vektlegges mest i vurderingen av måloppnåelse.

Kapittel 3.8 Alternativvurdering og siling er vesentlig utviklet (ny). Utredninger og planer må beskrive eventuelle rammebetingelser som kan ha betydning for identifisering av alternativer og som avgrenser prosjektets handlingsrom.

Kap. 3.11 Steds- og landskapsanalyser er oppdatert, men det er også vist til kap. 6.8 Forenklet metode som er vesentlig omarbeidet. Prinsipper i Integrert Landskapskarakteranalyse (ILKA) er innarbeidet i forenklet metode. Hvilken analysemetode som er mest hensiktsmessig må tilpasses detaljeringsnivå og usikkerhet i den enkelte utredning/plan.

Kap. 4 Metode for samfunnsøkonomiske analyser

Kapitlet er revidert i henhold til ny veileder for samfunnsøkonomiske analyser (DFØ, 2023).

Kap. 5 Prissatte konsekvenser

Kapittel 5.3.2 Omtale av beregning av *ulempeskostnader* ved ferje er endret. Senere tids arbeid har vist at vi i dagens metodeverktøy ikke fanger ulempen ved ferje i nyttekostnadsanalysen fullt ut når vi legger transportmodell og trafikantnyttemodul til grunn for nyttekostnadsanalysen.

Beregningsverktøyene oppdateres derfor med vektorer for faktisk ventetid og skjult ventetid når trafikantnyttene beregnes på ferjeavløsningsprosjekter. (TØI-rapport 2022/2024)

Kapittel 5.3.5 *Helsekostnader ved endret aktivitetsnivå* er oppdatert og i tråd med innspill fra Helsedirektoratet

Kapittel 5.3.7 *Ubehag ved å ferdes langs skredutsatte strekninger* er nå inkludert/omtales som en prissatt konsekvens. Det vil jobbes videre med veiledning for bruk av kostnadene frem til endelig utgave.

Støy- og luftforurensning har blitt delt i to forskjellige delkapitler (kapittel 5.7 og 5.8). Kapitlene er til dels omstrukturert og oppdatert i tråd med regelverksendringer. Det er inkludert en kort sjekkliste for å avklare om det er behov for videre utredning av luftforurensning og støy så man unngår unødvendige utredninger. Begge kapitler gir tydeligere beskrivelser av hva som faktisk skal beregnes og presenteres i en KU enn tidligere og hva som er viktige opplysninger for beslutningstagere.

M-1941 stiller krav om at støy, luftforurensning og endringer i CO₂-utslipp skal presenteres på konsekvensskala. Dette er derfor omtalt i kapittel 5.7, 5.8 og 5.9.

I Kapittel 5.9 om klimagasskostnader er det forsøkt å forklare tydeligere hvordan endringer i CO₂-utslipp er prissatt, og hvilke utslipp EFFEKT beregner og prissetter. Det understrekes tydeligere at arealbruksendringer skal inngå i klimagassberegninger.

Usikkerhet har fått en større plass enn tidligere og omtales både i kapittel 5.1 og 5.12. NN og NNB skal presenteres som intervall for beslutningstager for å tydeliggjøre usikkerheten i beregningene. Monte Carlo-simulering er introdusert i håndboka, og det er etablert et eget verktøy for en grov Monte Carlo-simulering som skal benyttes for dette. Verktøyet er tilgjengelig for uttesting gjennom en link/kobling i håndboka. Vi ønsker tilbakemelding på om omtale av Monte Carlo-simuleringen er på riktig nivå i kapittel 5.1 og i selve verktøyet, eller om det ønskes ytterligere informasjon.

Alle priser er oppdatert til 2023-kroner. Det er lagt opp til et vedlegg i excel-format (vedlegg 3) som oppdateres årlig, slik at oppdaterte kostnader er tilgjengelig på årlig basis.

Kap. 6 Ikke-prissatte konsekvenser

Kap 6.1 Noen innledende avklaringer. Her har vi tatt inn et nytt avsnitt om kvantifisering og hvordan dette kan brukes i V712.

Vi har tydeliggjort hvordan alle fem ikke-prissatte temaer sammen utgjør begrepet *landskap* slik det er beskrevet i Europarådets landskapskonvensjon.

Avsnittet om usikkerhet er utdypet og vi har innført en mal for vurdering av usikkerhet i komplekse utredninger.

Arealregnskap og naturgoder er et nytt avsnitt som er tatt inn for å sikre at V712 følger dagens utredningsmetoder og krav.

Omtalen av tiltakshierarkiet er flyttet hit, siden det er aktuelt for alle fem ikke-prissatte temaer. Her har vi tatt inn Miljødirektoratets sjekkliste for å sikre at tiltakshierarkiet blir vurdert skriftlig.

Kap. 6.2 Metode for utredning av ikke-prissatte temaer. I dette delkapittelet har vi ikke endret så mye. Tabellene er oppdatert med fargekoder som skal samsvare med Miljødirektoratets veileder M-1941.

Vi har konkretisert at det ved vurdering av påvirkning må ses også på kumulative effekter av påvirkning i hele veiens levetid, f.eks. forurensningspåvirkning på drikkevann over tid.

Vi har presisert at det ved sammenstilling av konsekvenser for alle de fem ikke-prissatte temaene skal fremgå hva eventuell usikkerhet består av og hva de ulike alternativenes samlede virkninger på landskapet er.

Det skal også fremgå om de ulike alternativene strider mot nasjonale mål, innsigelsesrundskriv eller andre rammebetingelser og hvordan tiltakshierarkiet er brukt for å prøve å unngå de mest vesentlige konsekvensene som er i strid med disse målene. Vurderingen av samlet konsekvens begrunnes tekstlig og utslagsgivende virkninger beskrives og tas med inn i planbeskrivelsen.

Kap 6.3 Landskapsbilde. Temaet omhandler fortsatt romlige og visuelle egenskaper og opplevelsen av landskapet som fysisk form. Det er foretatt noen mindre språklige presiseringer i temaet, utover dette fremstår kapittelet som i tidligere håndbok.

Det er viktig å være oppmerksom på at *landskap* er et mer omfattende tema enn *landskapsbilde*. Landskap er tema i KU-forskrift og eget utredningstema i M-1941. Landskap som tema er styrket i høringsversjonen, se tekst om landskap i 6.1.1 og krav om omtale av samlede virkninger på landskap i kap 6.2.4.

Kap 6.4 Nærmiljø og friluftsliv. Det er valgt å ta inn begrepet nærmiljø og la det erstatte by- og bygdsliv. Begrepet nærmiljø favner bredere og var brukt tidligere i Håndbok 140. Det favner bredere. Det er en samlebetegnelse for de ulike fysiske og sosiale forholdene i et lokalmiljø. Det er viktig å få med alle brukergrupper som barn og eldre og sikre kvalitetene i hverdagslandskapet der folk ferdes og oppholder seg. Utredning omfatter alle områder som har betydning for allmenhetens mulighet til å drive friluftsliv som helsefremmende og trivselsskapende aktivitet i nærmiljøet og i naturen ellers.

Det kan være vanskelig å kvantifisere viktige nærmiljø- og friluftsområder som ofte er flerbruksområder som brukes av mange sammensatte grupper med ulike behov, ulik mobilitet og ulik forutsetning. Dette kan fremstå som til dels motstridende og det er avgjørende med faglig skjønn og helhetlige vurderinger ved verdisetting av områdene.

Et mulig kvantitativt mål kan være antall brukere. Et område som brukes av mange kan sees på som verdifullt fordi det har et stort nedslagsfelt. Samtidig kan et friluftsområde bli verdifullt nettopp på grunn av sine kvaliteter som et uberørt område. Enkelte områder kan ha så stor bruk (belastning) at verdien av friluftsområdet blir redusert.

Kap 6.5 Naturmangfold. Temaet omhandler fortsatt naturmangfold både på land og i vann. Vi har ryddet litt i utredningsmetoden for vann og forurensing, og fokusert på hva som er beslutningsrelevant informasjon på kommunedelplannivå.

Vi har omtalt flere aktuelle rammebetingelser og prøvd å få frem at motstrid mot disse må omtales i utredningen.

Vi har ryddet i definisjonene av blant annet økologiske funksjonsområder og landskapsøkologiske sammenhenger, og koblet dette mot ny foreslått veiledning innenfor dette fagfeltet i rapporten fra Multiconsult *Veiledning for økologiske funksjonsområder*. Vi ønsker at høringsinstansene leser denne rapporten og gir en tilbakemelding på om metoden er fornuftig.

Tabeller med kriterier for verdi og påvirkning er oppdatert for å passe bedre sammen med M-1941, men også for å inkludere vurderinger for vann-temaet i samme tabell.

«Indikator for naturmangfold» er tatt inn som et nytt avsnitt der man skal fylle ut antall dekar berørt areal av forskjellige naturmangfoldskategorier. Denne er koblet til dokumentet «Dokumentasjon av leveranser til NTP 2025-2036: Beregninger av arealbeslag i samferdselsprosjekter».

Vi har tatt inn et nytt avsnitt om kvantifisering og hva som er lurt og mindre lurt å kvantifisere for naturmangfoldstemaet. Omtalen av før- og etterundersøkelser har vi oppdatert i samsvar med ny veileder for dette.

Kap 6.6 Kulturmiljø. Vi har valgt å endre navn på delkapittelet fra *kulturarv* til *kulturmiljø*. Begrepet kulturmiljø er fellesbetegnelse for kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap. Det understreker betydningen av helhet og sammenheng. Ved å endre til kulturmiljø bruker vi samme begrep som i M1941. Da det i KU-sammenheng er de fysiske kulturminnene/kulturmiljøene som skal kartlegges, er derfor dette begrepet mer presist enn kulturarvbegrepet som favner langt videre og bl.a. inkluderer gjenstander og levende tradisjoner og praksiser som blir overført mellom mennesker (immateriell kulturarv).

Tabellene med registreringskategorier, kriterier for verdivurdering og påvirkning er endret og oppdatert for å være i tråd med M1941. Figur 6-16 med et eksempel på et verdikart vil bli oppdatert med riktig fargebruk etter høringen. delområder For øvrig har vi stedvis bearbeidet og tydeliggjort teksten for å unngå tolkninger og misforståelser, og vil understreke viktigheten av faglig skjønn og helhetlige vurderinger ved verdisetting av områdene.

Etter en drøfting er todelingen av nivå på henholdsvis kulturmiljø og landskap beholdt i de ulike tabellene. Dette fordi flere delområder (kulturmiljøer) kan utgjøre en større helhet på landskapsnivå med enda større kulturhistorisk betydning. En kulturhistorisk veg kan være et slikt eksempel som går over flere delområder, og de fleste kulturminner er knyttet sammen med andre kulturminner og med landskapet. Kulturmiljøet tilfører ofte en ekstra dimensjon til friluftsopplevelser.

Vi har vurdert kvantifisering av kulturmiljø, men det er vanskelig da det ofte ikke er et kjent antall kulturminner innen det gitte kulturmiljøet før det gjøres arkeologiske undersøkelser, og disse skjer som regel i forbindelse med reguleringsplan. En mulig kvantifiserbar størrelse kan eventuelt være de predefinerte landskapsområdene gjort av Riksantikvaren - Kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse, der størrelse på arealbeslag av disse kan beregnes. Vi har også hatt drøftinger rundt potensialvurdering som p.t. ikke blir vektlagt i så stor grad som for de andre IP-fagene. Dette skyldes at kulturminnemyndigheten som er Fylkeskommunene uansett vil foreta nye slike vurderinger i en senere fase.

Kap 6.7 Naturressurser. Vi har ryddet litt i avgrensingen av naturressurstemaet og dets delkategorier. Kapittelet har beholdt alle delkategoriene som var med i forrige utgave av V712.

Vi har oppdatert avsnittet om rammebetingelser og aktuelle kunnskapskilder. Generelt i kapittelet er vurdering av verdi og påvirkning nå rettet mer mot hva som er relevant for en kommunedelplan.

Verdisettingen for jordbruk er oppdatert til å være i tråd med veiledningen til NIBIO. Verdisetting av drikkevann er justert noe. Den tar nå i utgangspunkt i hvor mange reelle, alternative drikkevannskilder som finnes i et område.

Verdisettingen for jakt og ferskvannsfiske er også justert noe. Der vurderes verdien ut fra kvaliteten på områdene som viltet eller fisken skal leve av.

Delkategorien reindrift er uendret, men trolig vil dette måtte justeres på et senere tidspunkt som følge av ny veileder om KU for reindrift som er under arbeid.

I avsnittet om skadereduserende tiltak er det spesifisert at tiltakshierarkiet skal brukes når man vurderer tilpasninger og tiltak som er planlagt for å unngå, begrense eller kompensere for negativ påvirkning.

Til slutt er det lagt inn et underkapittel om kvantifisering.

Kap. 6.8 Forenklet metode er vesentlig omarbeidet, og setter søkelys på forenkling og de store sammenhengene. Prinsipper i Integrert Landkapskarakteranalyse (ILKA) er sentrale. Valg av analysemetode må tilpasses detaljeringsnivå og usikkerhet i den enkelte utredning/plan, og sees i sammenheng med kap. 3.11 Steds- og landskapsanalyser.

Kap. 7 Sammenstilling av samfunnsøkonomisk analyse

Kap. 7.2 Metode for sammenstilling. Veiledning om break even-analyse er gjort mer fyldig og forklarende. Det er lagt større vekt på usikkerhet i rangeringene.

Nytt delkapittel: Kap 7.3 Kvantifisering av ikke-prissatte virkninger: Viser hvordan disse oppsummeres i sammenstillingen. Henviser til veiledning i kap. 6.

Kap. 8 Vurdering av måloppnåelse, ROS, bærekraftsanalyse og sammenstilling KU-tema

Kap. 8.1 Måloppnåelse: Måloppnåelsen vurderes nå på en firedelt skala. Det er laget mer utfyllende veiledning til hvordan måloppnåelsen kan vurderes.

Kap. 8.2 ROS: Relativt små endringer av teksten. 3R-metoden er beskrevet.

Nytt delkapittel 8.3 Synliggjøring av bærekraft: Den samfunnsøkonomiske analysen gir ikke noe klart svar på hvordan alternativene bygger opp under /motvirker bærekraftig utvikling. Delkapitlet veileder en relativt enkel metode for å synliggjøre de tre bærekraftsdimensjonene, basert på resultater fra den samfunnsøkonomiske analysen samt ROS-analyse og eventuelle tilleggsanalyser. Målet med metoden er å presentere konsekvensanalysen med «bærekraftsøyne». *Prosjektgruppa ber spesielt om synspunkt på om metoden bør inngå i V712, og i så fall om den bør være frivillig eller obligatorisk.*

Nytt delkapittel 8.4 Sammenstilling KU-tema: Det skal lages en egen sammenstilling av konsekvenser som omfattes av Forskrift for konsekvensutredninger (KU-forskriften), på samme form som det gjøres sammenstilling av KU etter Miljødirektoratets veileder M-1941.

Sammenstillingen er stort sett lik sammenstillingen for ikke-prissatte konsekvenser, men i tillegg skal også støy, luft og klimagassutslipp vurderes på samme 9-delte skala.

Kap. 9 Eventuelle tilleggsanalyser

Kap. 9.3 Påvirkning på økosystemer utgår. Dette er i stedet beskrevet kort i kap. 6. Ellers er det gjort bare små endringer.

Kap. 10 Anbefaling

Det presiseres nå at det i anbefalingen skal gjengis en oppsummering av måloppnåelse og ROS-analyse i tabeller.